

mâtuf olarak da fıkıh literatüründe “zelletü'l-kârî” başlığı altında bazı ölçüler geliştirilmiş ve muhtemel okuma yanlışlarının namaza etkisi üzerinde durulmuştur (bk. ZELLETÜ'L-KÂRÎ).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, “Ezân”, 51, 95-105, “Tefsîr”, 17; Müslim, “Şalât”, 34-36, 42; Ebû Dâvûd, “Şalât”, 135; Nesâî, “İftitâh”, 32; Şâfiî, *el-Üm*, I, 93-95; Sahnûn, *el-Müdevvene*, I, 65-68; Kâsânî, *Bedâ'îc*, I, 110-113; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 97-101; İbn Kudâme, *el-Muğni*, Kahire 1388/1968, I, 343-357; Nevevî, *Ravzatü'l-tâlibîn* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecûd – Ali M. Muavvaz), Beyrut 1412/1992, I, 346-354; Karâfi, *ez-Zahîre* (nşr. Saîd A'râb), Beyrut 1994, II, 176-190; İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-kübrâ* (nşr. Hase-neyn M. Mahlûf), Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), I, 220; II, 166-167; İbn Cüzey, *Qavâninü'l-aḥkâmî's-şer'îyye*, Beyrut 1979, s. 74-76; İbnü'l-Murtazâ, *el-Bahrü'z-zehhâr*, San'a 1409/1988, I, 243-253; *Tecrid Tercemesi*, VII, 313; IX, 27; XI, 229 vd.; Şemseddin er-Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Kahire 1386/1967, I, 472-496; Şevkânî, *Neylül-evjâr*, II, 219-264; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr* (Kahire), I, 446-447; M. Cevâd Mağniyye, *Fıkhü'l-İmâm Ca'fer eş-Şâdik*, Beyrut 1404/1984, I, 177-178; “Kırâ'e”, *Mv.F*, XXX, III, 46-65.

EBUBEKİR SIFIL

KIRAAT

(القرائة)

Hadis alma (tahammül) yollarından biri.

Sözlükte “okumak” anlamına gelen kırâat kelimesi terim olarak hadis öğrenim ve öğretim yollarından biri olup “el-kirâe ale's-şeyh” şeklinde de geçmektedir. Bu metotla hadis almak isteyen öğrenci şeyhine onun rivayetlerini okumak suretiyle kontrol ettirip rivayet hakkını elde eder. Muhaddislerin çoğunluğu “bir şeyi bir kimseye sunmak, göstermek” mânasındaki arz terimini kiraatle eş anlamlı olarak kullanmışlardır. Hâkim en-Nîsâbüri'ye göre arz, hadislerin okunmaksızın hocaya gösterilmesi ve hocanın da bunları inceleyip onaylamasıdır (*Ma'rifetü 'ulûmi'l-ḥadîs*, s. 256-257). İbn Hacer gibi bazı muhaddisler ise kiraat ile arzın farklı olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre kiraat arz dışında başka amaçlarla da olabilir.

Arap yazısının doğrudan kitaptan nakil için yeterli olmadığı ilk dönemlerde önceden yazılan hadis metinlerindeki muhtemel hataları tashih etmek ve rivayet yetkisi almak amacıyla geliştirilen metotlardan olan kiraat, talebenin hadisleri bizzat şeyhe okuması veya başka biri şeyhe okurken dinlemesiyle gerçekleşir. Okumanın kitaptan yahut ezberden yapılma-

sı, hocanın ve dinleyenlerin okunan hadisleri kitaptan veya ezberden takip etmeleri arasında fark yoktur. Ancak ezberden takip eden dinleyicilerin hadisleri ezberlemiş olması şart görülmüştür. Ayrıca kitaptan takip etmesi durumunda hocaya ait asıl nüsha bizzat hocanın elinde bulunabileceği gibi onun izniyle güvenilir bir kişinin asıl nüshadan takip etmesi de yeterlidir. Ezberden veya kitaptan takip edenlerin dikkatli olmaları gerekir. İrâkî, dinleyicilerin içinde sika olan birinin ezberden takip etmesinin de yeterli olduğu görüşündedir. Sehâvî de dinleyenin dikkatli olması şartıyla bunu câiz görür. Sü-yûtî ise dinleyiciler arasında sika olan bir kişinin kitaptan veya ezberden takibi arasında fark bulunmadığını söyler.

Hadis naklinde kiraatin uygun bir metot sayıldığında birkaç âlim dışında görüş birliği bulunmakla birlikte semâ veya kiraat metotlarından hangisinin amaca daha uygun olduğunda ihtilâf edilmiştir. Başta Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik olmak üzere Hicaz ve Kûfe âlimlerinin çoğunluğu ile İmâm Buhârî semâ ve kiraat arasında fark bulunmadığını belirtir. Ubeydullah b. Ömer, İbn Ebû Zî'b, Süfyân es-Sevrî, Leys b. Sa'd, Abdurrahman b. Mehdî, Ebû Hâtîm er-Râzî gibi âlimler ise kiraati semâa tercih ederken muhaddislerin çoğu semâın hadis alma metotlarının en üstünü olduğu görüşünü benimsemiştir.

Semâ ile kiraat arasında fark görmeyenler, her iki metodun hadis aslına uygun şekilde naklini temin ettiğini düşünmektedir. Kiraatin semâa tercih edilmesini gerektiğini söyleyenler hadisini şeyhe arz edilirken daha dikkatli okunması, semâ esnasında şeyhin hata yapması halinde talebenin bu hatayı düzeltme imkânının olmaması, semâ metodunda ihtilâflı bir hususta şeyhin yanılması durumunda talebenin bunu şeyhin tercihi sanması gibi hususları göz önünde bulundurmışlardır. Muhaddislerin çoğu ise hadis tashif ve tahriften uzak olarak naklinde amaca en uygun metodun semâ olduğunu söylemiştir.

Kiraat metoduyla hadis alınırken şeyhin rivayetlerini ezbere bilmesi, nüshadan takip edenin güvenilir olması, okunan metinlerin dinleyenler tarafından işitilmesi ve bu esnada hadis yazılmaması uyulması gerekli prensiplerdir. Şeyh rivayetlerini ezbere bilmiyorsa bu tür kiraatin geçerliliği ihtilâflıdır. Kiraat esnasında hadis yazan kimsenin bu durumu ifade etmek üzere “hadartü” (hazır bulundum) gibi bir sığa ile bu hadisi nakledebileceği

veya hadis yazması okunan metni anlamasına engel olmuyorsa bunda bir sakıncası bulunmadığı şeklinde iki görüş vardır. Kiraat metodu ile alınan hadisin nakledilebilmesi için şeyhin dinlediklerini inkâr etmemesinin yeterli olup olmadığı, ayrıca sözlü onayının gerekir gerekmediği hususu da ihtilâflıdır. Dinleyenlerin bazı kısımları işitmemiş olmalarını düşünerek şeyhin tamamını rivayet için ayrıca izin verdiğini belirtmesinin uygun olacağı kabul edilmiştir.

Hadis alma metotlarının hadis aslına uygun olarak naklinde aynı değerde olmaması ve rivayetlerin değerlendirilmesinde önemli ölçü kabul edilmesi, hadis hangi metotla alındığına delâlet etmek üzere rivayet lafızlarının kullanılmasını gerekli kılınca da muhaddisler arasında her bir metoda delâlet etmek üzere kullanılacak lafızlarda birlik sağlanamamış olup bu durum kiraat yoluyla alınan hadislerin rivayeti esnasında kullanılacak lafızlar için de geçerlidir. “Kara'tü alâ fülân” (bu hadisleri falana okudum); “kare'nâ alâ fülân” (bu hadisleri falana okuduk); “kurie alâ fülân ve ene esmau” (bu hadisleri falana okunurken işittim); “araztü” (bu hadisleri şeyhe arzettim); “haddesenî” (bu hadisleri bana haber verdi); “haddesenâ” (bu hadisleri bize haber verdi); “ahberenî” (bu hadisleri bana haber verdi), “ahberenâ” (bu hadisleri bize haber verdi) sîgaları kiraat metoduna delâlet etmek üzere kullanılan rivayet lafızları ise de Hammâd b. Zeyd, Abdullah b. Mübârek, Yahyâ b. Ma'in ve Ahmed b. Sâlih et-Taberî, “haddesenî” ve “haddesenâ” lafızlarının kiraat metoduna delâlet etmek üzere kullanılmasını uygun bulmamıştır. Bazı âlimler de “ahberenî” ve “ahberenâ” sîgalarının hem semâ hem kiraat metotları için kullanılabilmesi görüşündedir (ayrıca bk. İHBÂR). Tahâvî bu görüşü benimseyen âlimlerin listesini bir cüzde toplamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Râmhürmüzî, *el-Muhaddisü'l-fâsil* (nşr. M. Accâc el-Hatîb), Beyrut 1404/1984, s. 420-434; Hâkim en-Nîsâbüri, *Ma'rifetü 'ulûmi'l-ḥadîs* (nşr. Seyyid Muazzam Hüseyin), Haydarâbâd 1935, s. 256-261; Hatib el-Bağdâdî, *el-Kifâye*, Haydarâbâd 1357, s. 259-311; a.mlf., *el-Câmi' li-ahlakı'r-râvî ve âdâbî's-sâmî* (nşr. Mahmûd et-Tahhân), Riyad 1403/1983, s. 281-285; İbnü's-Salâh, *'Ulûmü'l-ḥadîs*, s. 137-150; Sü-yûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatif), Kahire 1379/1959, s. 242-255; Tâhir el-Cezâirî, *Tevcihü'n-nazar*, Beyrut, ts., s. 201-204; Talat Koçyiğit, *Hadis İstılahları*, Ankara 1980, s. 38-45; Ahmet Yücel, *Hadis İstılahlarının Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul 1996, s. 36-37, 59, 61-66, 80, 83-87.

SALAHATTİN POLAT